

Cemal Dindar Söyleşi

Batuhan SAÇ: Biyografi dediğimizde kelimenin başına “psiko” eklemeye neden ihtiyacımız var? Bu ek, en başta biyografilerin kuru tarihçilik yaptığını mı anlatıyor bize, yani yalnızca kronoloji tutmak?

Cemal DİNDAR: Aslında hakkı verilerek yazılmış her biyografi psikobiyografidir. Bunun en iyi örneklerinden biri, belki de birincisi Stefan Zweig’in çalışmaları. Biyografi türünün ustası diyebiliriz herhalde ona; bu alanı özel bir yazı türüne dönüştürmekte de büyük emeği var. Zweig’in adını boşuna anmıyoruz. Kendisini edebiyat ile ruhsallık bilgisi arasında bir yere konumlandırması önemli. Freud’un teorisine de özel bir ilgi duymuş, aynı kültür atmosferinden, Viyana’dan çıkmış biri. Bu ilginin nişanesi olan kitabı Cinselliğin Yeryüzü Türkçeye de çevrilmişti. Zweig adı psikanalize aşına biri olarak yazılmış metinleri nedeniyle psikobiyografi için de bir öncü kabul edilebilir.

Psikobiyografinin edebiyat içi biyografi veya otobiyografi çalışmalarından farkı, ruhsallık bilgisini ana perspektif haline getirmesi ve ruhsallığın kavramlarıyla bir kişinin yaşamına yöneliyor olması ve de bir kavram çerçevesini kullanıyor olması. Yoksa biri diğerinden üstündür ya da biyografi türünün eksiklikleri ancak böyle giderilir gibi bir şey söyleyemeyiz. Burada da özellikle psikanalizden gelen bir silsile var zaten. Bizzat Freud’un çalışmaları, Dostoyevski Üzerine, Leonardo üzerine, Michelangelo üzerine yaptığı çalışmalar var. Ayrıca vaka öyküsü dediğimiz ne ki? İlla biri “ünlü” biriyle ilgili olmak zorunda değil. Baktığımız zaman psikanalizin kurucu adları kadar kurucu vakaları var, Anna O., Kurt Adam, Yargıç Schreber... Her biri aynı zamanda bir psikobiyografi çalışmasıdır da... Freud’dan sonraki kuşakta Erikson’un çalışmaları vardır; Gandi, Gorki, birkaç çalışması daha var... Yakın zamanda Vamık Beyin çalışmasını anabiliriz, “Ölümsüz Atatürk” çalışması bildiğiniz gibi. Yani bir silsile var... Eninde sonunda şu da söylenebilir: özellikle psikanalitik bir bakışla iş yapıyorsak hem klinik deneyimimizde hem de teoriye temas anlamızda hepimiz az çok psikobiyografi çalışması içindeyiz. Psikoterapilerde dinlemenin bir boyutu da psikobiyografik dinleme...

Şöyle bir aşırılık olabilir belki: Edebiyattaki gerçekçilik akımını, Zola’ları filan düşününce, sonra sosyalist blokta toplumsal gerçekçilik konusu düşünülünce, belki de buna tepki olarak, Sovyetler’in dağılması sonrası biçimlenen tek kutuplu dünya ve neoliberal hegemonya döneminde de psikolojik gerçekçilik diyebileceğimiz bir bakış ortaya çıktı. Her bir bireye kadar atomlarına ayrıştırılmış insan dünyasında insanın hakikatini bireyin iç dünyasında arama eğiliminden, hatta giderek o ünlü ‘insan insanın kurdudur’ savını doğrulama gayretinden söz ediyoruz. Psikobiyografi türü de bireyin toplumsal karşısındaki önemini abartma eğilimi taşıyabilir ve dolayısıyla ideolojik istismara açık bir alan. İki çalışma yaptım psikobiyografiyle ilgili. Bunlardan biri Tayyip Beyle ilgili diğeri ise Cemal Süreya çalışması. Onun dışında yazdığım bir iki taslak daha var. Surette, Müslüm Gürses’le ilgili kısa metin var. Belki gelecek sonbaharda yayınlanacağını umduğum, bir kitaba bölüm olarak yazdığım bir Tefvik Fikret incelemesi var. Yukarıda sözünü ettiğim ideolojik tuzaktan uzak durmaya çalıştığımı görüyorum.

Biat ve Öfke sevindiğim ve üzülüğüm bir kitap oldu. Seviniyorum çünkü ruhsallık bilgisinin kıymetini kendi serüvenimde çok net gördüğüm çalışmalardan biri. Hakikaten Freud’un teorisine, psikanalize ve kök psikanalitik metinlere yani Freud’un bizzat yazdığı toplum bilimleri üzerine, insan bilimleri üzerine yazdığı metinlere dayanarak bir çözümleme içerir ve erken dönemde yazılmış olmasına rağmen tezlerinin doğrulanmış olması, tarihin öyle biçimlenmiş olması da üzücüdür.

Cemal Süreya kitabı için de benzer bir şey söyleyebilirim aslında: Süreya’nın ilk şiir kitabı Üvercinka’daki poetikanın erotik bir şiir olduğu yönünde bir güzelleme vardır. Doğrudur da ilk bakışta. Fakat onun büyük bir yas şiiri olduğunu mesela yine psikanaliz okumalarımda görebildiğimi

sanıyorum. Daha öncesinde öyle bir okuma da yok. Erotizm denilen şeyin yasa bir savunma olduğunu o şiirdeki ve işlenmemiş yaşlarla çok ilgili olduğunu psikanaliz ile çok iyi görebildiğimi düşünüyorum.

B. SAÇ: Gene aslında biyografi ile alakalı bir sorum var. Bir biyograf biyografi yazmaya nerden başlar? Biyografin biyografisini yazdığı kişiyle bağı, alakası, ilişkisi nedir acaba?

C. DİNDAR: Doğrusu, sadece yazmak değil, biyografi niye okunur da iyi bir soru değil mi? Belli ki tamamlanmış ömürlere bir ilgimiz var. Yani bu bütünlük arayışı okurun ilgisini çekiyor. Zamanın ruhunu temsil eden ya da belli bir insanlık durumunu temsil gücü olanların hayatları insanların ilgisini çekiyor. İster yazılsın ister okunsun... Bizim coğrafya için şunu söyleyebilirim: Bizler kuşakların kavramlardan, ekollerden yola çıkarak kendi gelişimini, varoluşunu tamamlama eğilimi yüksek bir coğrafyanın çocukları değiliz. İdeolojik adanmışlıklar bile sıklıkla kişisel arayışın değil de bir önceki kuşağın mirasıdır. Örnek yaşamlara daha çok bakarız. Usta-çırak ilişkisi gibi, mürşit-talip ilişkisi gibi, lider ve izleyicisi gibi... Prototip kişilikler dikkatimizi çekiyor bu coğrafyada. Ve onları örnek alarak kendimizi inşa etme eğilimi Anadolu ruhsallığında güçlü bir damar. Belki geniş aile, boy, kabile geleneğinden geliyor; babanın adını biyolojik babadan çok örnek kişiliklerden, kahramanlardan seçmek... Yani olumlu veya olumsuz özdeşleşmelere uygun olan yaşamları merak ediyoruz ve okumayı seviyoruz.

Sıkı bir biyografi/psikobiyografi okuruydum. Zweig'in yazdıklarını, biyografi düzeyinde yazdıklarının neredeyse tamamını okumuştum. Kuşağımın sevdiği Oğuz Atay metni Tutunamayanlar'dır. Ben, Bir Bilim Adamının Romanı'nı severim... Mustafa İnan'ın öyküsünü. Böyle bir eğilimim vardı okur olarak. Sonrasında bir yazı serüvenine dönüştü.

Biat ve Öfke'nin çıkışı ise şöyle oldu; Akıl Defteri diye bir dergi çıkartıyorduk. Orada ilk sayıyı konuşurken zamanın ruhunu temsil eden kişilere de yer verelim gibi bir şey konuşuldu. "Zamanın ruhunu kim temsil ediyor?" sorusu ortaya çıktı. İşte sene 2005 ve Avrupa Birliği heyecanı var, herkes Tayyip Bey'i, AKP'yi alkışlıyor, büyük demokrat filan diye... Öyle bir dönemdi o yıllar. Tayyip Bey'in adı geçti. Ben de yazmaya çalışayım dedim. Aslında kitabın çıkış hikayesi budur. Dergi o dönem çıkmadı. Önce kısa makale haline geldi, onu yayınlamadım. Sonra bir köşede dururken "Ya bunu ben niye kitap halinde çalışmıyorum?" dedim.

Diğer çalışma da Cemal Süreya hakkında. Edip-Cemal-Turgut üçlüsü vardır, üçünün de zaman zaman yaklaştığım ve sevdiğim şiirleri var. Cemal Süreya'nın şiiri dışında yaşamıyla da bir özdeşleşme kurduğumu hissettim. Belki Anadolu'dan gelmek, büyük şehre gelmek vesaire gibi sebeplerden ötürü... Ayrıca Cemal Süreya'nın şöyle bir özelliği var; kendi yaşamına dair, kendi poetikasına dair çok fazla yazmış. Yani sadece şiir değil, şiir sanatı üzerine de yazmış, kendi yaşamıyla şiirin bağlantısı üzerine de çok düşünmüş. Bir de, Dostoyevski biliyorsanız psikanalizin habercisi isimlerden biridir. Psikanalizde düşünülmüş de Dostoyevski'de olmayan çok az şey vardır. Karamazov Kardeşler'deki 'baba katli' Freud'un zaten özel bir ilgisi olduğunu ve yazdığını biliyoruz. Cemal Süreya'nın bu Dostoyevski sevgisi, erken anne kaybı, kayıplar, yaşlar, yani onlar çok dikkatimi çekti herhalde. Biraz oradan yola çıkarak da yazdım. Bilmiyorum soruya bir cevap oldu mu?

B. SAÇ: Aslında sizin güzel bir şey söylediniz, "tamamlanmış yaşamlara ilgimiz var" dediniz ya...

C. DİNDAR: Ya da o tamlığı vaadeden diyelim... Yine Süreya'nın dediği gibi, "Her ölüm erken ölüm..."

B. SAÇ: Aslında bir yandan da etik anlamda nasıl bir derdimiz var biyografi yazarken? İlk önce bunu soruyorum. Diğer yandan yaşayan birinin biyografisini yazmakla, yaşamayan-ölmüş birinin biyografisini yazmak arasında nasıl bir fark var acaba?

C. DİNDAR: Biz hep hani sanki tamamlanınca yazılabilecek bir şeymiş gibi görüyoruz ama öyle olmayabilir. Bir de mesele; yaşayan veya vefat etmiş ikileminden çok, bir insanın kendini ne kadar çok anlatıp anlatmadığı değil mi? Terapi odasında da bu böyle. Kendisini serbest çağrışımla ne kadar anlatıyor. Bu konuda benim yaptığım çalışmaya yani Tayyip Bey örneğine bakarsak mesela, Tayyip Bey erken dönemde kendisini çok anlatmış biri. Şimdi o anlatıları bulmak çok zor. İnternette hepsi dolaşıyordu ben bu çalışmayı yaparken. Kendi öyküsünü, çocukluğunu, babasıyla ilişkisini anlatıyordu. Sonrasında güçlendikçe bir düzeltmeye uğradı ve o anlatılar ortadan epey kalktı. Hatta o anlatıları sadece yazdığım kitap içeriyormuş gibi kaldı, sanki benim araştırdığım bir şeymiş gibi. Oysa çok ortadaydı ve Tayyip Bey de belli ki erken dönemde çok seviyordu anlatmayı. Yani ilk roman hep otobiyografiktir derler ya, belki ilk siyasi belagat da epey otobiyografik oluyor. Söze kendi yaşamıyla başlamış biriydi, kendi aile öyküsüyle, çocukluğuyla... O yüzden zengin çağrışımsal bir anlatı vardı. Benim tabii yaptığım psikobiyografi çalışmaları içinde bir konuya özel bir dikkatim var, bilmiyorum ne kadar görülüyor, bu Anadolu ruhsallığı mevzusu... Hem Tayyip Beyle ilgili çalışmada hem de Cemal Süreya çalışmasında sadece psikanalitik kavramlarla değil de bu Anadolu ruhsallığı kavramlarıyla, işte şaman kimliği, imam kimliği, tapınak-merkezlilik, yerleşiklik-göçebelik, anacılık-ataerki, bunların karşıtlıklarıyla düşünme çabam var. Bir uçta Tayyip Erdoğan varsa bir uçta da Cemal Süreya var. Cemal Süreya işte Dersim'den çıkmış o şaman kimliğine çok uygun; "mavi şaman damarı" der kendisi de. Hani Türkçeyi kurma iddiasında, yeni bir biçim verme iddiasında olan bir isim. Öbür tarafta da "Ben milletin imamıyım" diyen bir kişilik var. Yani bu Cemal Süreya çalışması. İlk halinde üç isim üzerine bir çalışma olacaktı: Cemal Süreya, Neşet Ertaş, Karacaoğlan. Neşet Ertaş ve Karacaoğlan notları duruyor hala, onları yazamadım, öyle duruyor. Yani bu üç ismi, üç göçebeyi birlikte yazmayı düşünüyordum.

B. SAÇ: Psikobiyografinin gerektirdiği sorumluluk hakkında ne düşünüyorsunuz?

C. DİNDAR: Kitapta bunun bir savunması vardır. Mesela Tayyip Bey ile ilgili o dönem tıbbi tanı adları konuşuluyordu. Benim ise temel tutumum şuydu, aslında terapi odasında da temel tutumum bu oluyor; kolaycı bir şekilde, hemen bir tanı ortaya koyup, o tanıyla kavramsal bir cendere oluşturup, insanların öykülerini bir cendereye sokmak gibi bir eğilim yerine, öyküyü anlamak, öyküyü dinlemek, öyküyü karşıdakinin anlatmasına izin vermek... Ruhsallık alanının temel etik tutumu bence bu!

Her iki çalışmada da hem Cemal Süreya hem Biat ve Öfke'de de şu özeni gösterdim: birincisi klinik damgalama yapmayacağım, yani bu insanda şu patoloji olduğu için orda böyle politik bir eylem oldu ya da şiirinde şu özellikler ortaya çıktı gibi bir tutum almayacağım. Çünkü bunun üretici, yaratıcı bir şey olduğunu düşünmüyorum. Bir de psikiyatrinin içinden geldiğim için şu tuzağa da çabuk uyandığımı hissediyorum; asistanlığım döneminde öyle saldırgan bir üslup vardı. Wirginia Wolf majör depresif, öteki bilmem psikoz... Yani böyle geçmişin büyük yaratıcılarını, akıl hastalıklarıyla damgalama diyebileceğimiz bir eğilim vardı. Ve büyük bir literatür vardır bu konuda, özellikle psikiyatride ... Birincisi buna çok dikkat ettim yazarken. İkincisi kafamda hiçbir zaman benim böyle normal-anormal ayrımı gibi bir şey olmadı. Meslekte de olmadı. Yani hatta biz Mobius'un mottosu haline getirdiğimiz bir söz var, "İnsana ait olan hiçbir şey bana yabancı değildir." Terentius'un. Marx'ın da çok sevdiği... Şimdi baktığımda hani o öyküleri anlamaya çalıştığımızda, baktığımızda, normal-anormal ayrımı yaparak yazmamaya çalıştım. Bir üçüncüsü de şu oldu; ahlaki olarak ötekine haksızlık yapmamak için, nasıl ki anne-çocuk ilişkisinde büyürken ahlakın kurucusu üçüncü oluyor, bu öykülere bakarken de toplumu ve toplumun kendi hakikatini yahut sosyokültürel yapısını bir üçüncü olarak ben genelde görmeye gözetmeye çalıştım. Sosyokültürel dipakıntılara onların temsillerine özen gösterdiğinizde, bireyi de o sosyokültürel yapının bir parçası halinde anlamaya çalıştığınızda hem siyasi hem de mesleki ideolojilerden, önyargılardan mümkün olan en yeğin biçimde uzak durabiliyorsunuz. İslamcı değilim, B'at ve Öfke'yi çalışırken ideolojik önyargılara kapılabıldım,

yapılan geri dönüşler öyle olmadığı yönünde. Cemal Süreya'yı çalışırken de özdeşlikler üzerinden yine ideolojik bir çalışmaya dönüşebilirdi metin... Dolayısıyla oralarda hep o üçüncü dinamiği gözetmek, ölçüyü oradan kurmak, kültürle kurmak yani kültürel mekân ne, öykünün kültürel mekândaki ve kültürel mekânın öyküdeki yeri ne, bunlara bakmak... sanki yapabildim bunu.

B. DEMİR: Şimdi daha politikten ziyade sizin hoca kimliğinize de atıfta bulunarak soruyorum bu soruyu: Hani gözlemlene fırsatınız olmuştur, aslında her geçen gün daha da artıyor, biliyorsunuz psikoloji bölümleri ve öğrenci sayısı. Sizin gözlemlerinizi ne ve ilerisi için fikirleriniz nedir? Hani bunu olumlu –varsa tabii, ya da olumsuz getirisi nedir sizce, bölüme ve alana?

C. DİNDAR: Olumlu görmüyorum. Psikoloji bölümleri artmış gibi bir şey de hissetmiyorum. Bu sırf psikoloji için değil, sosyoloji için de muhtemelen böyle. Başka disiplinler için de böyle. Şimdi üniversite anlamında, yani bir bilim dalını kültürel varlık olarak inşa etmek anlamında psikolojinin mekanı genişliyor mu, bundan emin değilim. Evet, birçok üniversitede psikoloji diplomasını alacağınız bölümler var, programlar var. Fakat bir akademyanın kurulduğuna pek kani değilim. Zaten karşılaştığımız yeni kuşaklar da oralarda mesleğini yürütmek için bilgilenmiş bir şekilde, bir güvenle, bilgiye nasıl erişeceğine dair bir pusulayla çıkıyormuş gibi kendilerini anlatmıyorlar. Daha çok oradan diplomayı almak, bilgiyi dışardan tamamlamak gibi bir tutum içindeler ve bu da bir garabet...

İkincisi Türkiye'de akademi zaten yetersizken ciddi bir akademisyen kırımı oldu ve yerlerini o akademi kuşağının en yetersiz ve ideolojik önyargıları güçlü isimleri doldurdu. Bu sorun öğrencilerin yeterliliği, yetersizliği, çıkan öğrencilerin bir meslek erbabı olup olmamasından bağımsız... oralardaki eğitimcilerin de eğitime ihtiyacı var. Bir üçüncü nokta şunu söyleyebilirim: Psikiyatrinin alandaki hakimiyeti ayrı bir sorun. Tuhaf bir şekilde psikolog yetiştirme süreçlerini de belirliyor bu hakimiyet. Özellikle özel üniversitelerde psikoloji bölümlerinin öğretim üyesi kadroları psikiyatristlerce doldurulmuş durumda ve psikoloji öğrenimi organikçilik ve bilişsel davranışçı paradigmanın ağır tahakkümü altında. Psikoloji bölüm sayıları arttıkça psikolojinin kültürel alanının daraldığını söyleyebiliriz.

B. DEMİR: Son cümleleriniz vurucu oldu. Telos'la alakalı sormak istiyorum şimdi. Telos'daki çalışmanız devam edecek mi? Ya da bir benzeri var mı bu çalışmanın?

C. DİNDAR: Yorucu şeyler bunlar. Siz pek çok şeyle ilgileniyorsunuz ve yapıyorsunuz da mutlaka. Yapın da... Ben çok şey öğrendim o süreçlerde. Hani biraz farklı bir bakış edindimse, o süreçler sayesinde de... Ortak düşünme mekanları yaratmak önemli. Mesela dergi bir kere bizim modernite tarihimizde çok önemli bir araç. Bilinir Türk modernizmi dergilerle olmuştur. Dergi veya şimdiki web alanları gibi ortak alanlar yaratmak, o aracın çevresinde bir kuşak olarak varolmak çok önemli. Biz yayıncılığı kolektif bir yapı olarak düşünmüştük başlangıçta. Sonra üzerime kaldı. Sonra da yoruldu. Güzel bir maceradır.

Telos'u 3-4 sene yürüttüm... Bir insanın aynı zamanda düzeltmen olması aynı zamanda yazar, aynı zamanda yayıncı, deyim yerindeyse tüccar olmaya kalkışması tuhaf bir delilik... O tuhafılıkta kalmadığı için de kişinin kendine yapacağı en büyük kötülüklerden biridir. Gerek yok yani öyle bir şeye.

B. SAÇ: Aslında sizin yaptığınız çalışmalardan Metapsikoloji okurken faydalandık çok fazla.

B. DEMİR: Yani şöyle ekleyeyim, başka çevirmenlerle konuşmuştuk, Elif Okan Gezmiş'le röportaj yapmıştık. Başka insanlar da aynı şeyi söylüyor, Telos Yayınlarının son çevirilerinin çok başka, daha yerinde olduğunu düşünüyorlar hocam. "İşgal" mesela, sizinle de konuşmuştuk bir seferinde. "Yatırım" ve "İşgal" arasındaki fark mesela, çok konuşuluyordu...

C. DİNDAR: Freud'un kullandığı bir şey değil yatırım. Onun kuramında terim Besetzung ...işgal demek. Biz şimdi birbirimizi meşgul de ediyoruz değil mi; soru soruyorsunuz, ben cevap veriyorum, verdiğim cevaplarla meşgul oluyorsunuz... Yani oradaki işgal askeri anlamda da işgal... Ama aynı zamanda meşgul etmek. Bunu da kimle biz ilk çalıştık, Oya Kasap'la. Çevirmen Oya KASAP'LA. Ben ve O'yu çalışırken epey tartıştık kendisiyle. Dizinin son çevirilerini Çağlar TANYERİ hocamızla çalıştık. Almanca çeviride çok önemli bir isim. Şansımız hocayla çalışmış olmak oldu. Çok da sürdürümedik aslında, 4-5 tane metapsikoloji metni ve başka birkaç metin. Ben ve O, Bastırma, Bilinçsiz Olan, Yas ve Melankoli, Savaşın ve Ölümün Güncelliği, bir de Kültürel Cinsel Ahlak ve Modern Sinirlilik, Bakirelik Tabusu. Fakat benim derdim Türkçe terimleri ve kavramsal çerçeveyi, bunların uygunluğunu yeniden bir düşünmekti. Almanca aslından çevirmek gibi bir şey yapalım demiştik. Sadece Türkiye'de değil, başka dillerde de bir sorun var. Büyük çoğunluğu Freud'un özgün metinlerinden değil, İngilizce edisyonundan çevriliyor dünya dillerine. Ve bu kavramsal yer değiştirmelerin büyük çoğunluğu da o İngilizce edisyon sebebiyle çıkmıştır. O yüzden Freud'un kendi anadiline, Almanca aslında dönüp oraya bir bakmak lazım dedik. Bu arada şöyle de bir şey var. İngiliz editörler Strachey'lerin çevirilerinin büyük bölümüne tanıklık ediyor Freud. Pek itiraz ettiğine dair bir şey yok... Hatta belki de Latince karşılıklar kullanılması bir antikite düşkünü olan Freud'un belki hoşuna da gitmiştir. Mesela id, ego, süper ego gibi... Bunlar Freud'un Almanca metninde konuşma dilinden gelen şeyler. O, ben, üstben. Fakat ego ve id yerine ben ve o denilmesi, psikolojiye yeni başlayan bir arkadaşımıza Türkçe düşünme açısından farklı olanak sunar.

B. DEMİR: İkincisi de hocam şu; hep aynı metinler üzerine mi çeviri var? Mesela "Bastırma" metni 4 farklı 5 farklı yayınevinden çıkıyor. Sürekli aynı metinlere bir yoğunlaşma var ama Freud'un Rüyaların Yorumu'ndan önceki metinleri var ve çevrilmemiş. Yine son dönem eserleri var ve daha yeni keşfettik, bulduk. Çeviride aradan kaçan metinler var. Bunların nedeni sizce nedir?

C. DİNDAR: Doğrusu Freud şanslı adamlardan biri, şanslı yazarlardan, şanslı düşünürlerden biri. Mesela Türkçede onun gibi şanslı olan kim vardır? Marx vardır herhalde. Külliyyatının önemli bir bölümü çevrilmiştir. Şöyle çevrilmiştir, böyle çevrilmiştir ama bir şekilde Türkçede ilgi, özellikle 1980lerden sonra yoğunlaşmıştır ve galiba bu da siyasal bir kayma, yani ideolojik bir kayma. Marksizmin boşalttığı alanı, dünyayı ve insanı anlama meselesiyle ilgili boşalttığı o alanı dolduran bir işlev üstlenmiştir. İlk popüler geliş psikanalizin marksizm ile selamlaşan liberal adlarıdır, Eric Fromm gibi... Freud'dan daha popülerdi bir ara. Psikanalizle, Freud'un metinleriyle ilgili çevirinin kalitesi başka bir şey, niteliği başka bir şey ama Freud Türkçede şanslı isimlerden biridir. Bunu söyleyebiliriz.

Soruya dair ise, birincisi Türkiye'de yayıncılık banka yayıncılığı veya sermaye yayıncılığına kadar devamlılığı özverilerle sağlanabilen bir şeydi. Yani şimdi baktığınız zaman buradan 40 yıl önceki yayınevlerinin adlarını yan yana koyun, şimdiki yayınevlerinin adlarını alt alta sıralayı, kaç yayınevi kalmıştır? Birincisi sermaye sürekliliği yok. Ve yayıncılığın artı değeri çok yüksek değil. Bir ikincisi bence mesleki. Meslek gruplarının, akademyanın pek de iyi okur yaratmamasıyla ilgili. Özgün metinlerden çok textbook'ların yettiği bir akademiya var. Bu sadece bizde de değil, vasat textbook'ların düzeyidir. Yani gerçek anlamda Freud okuru kaç kişidir ki? Freud'un kaleminin selam vermediği az yer vardır. Psikoloji, toplum bilimi, antropoloji, sanat – edebiyat... Buna rağmen kaç kişi Freud'a yönelmiş ve iyi bir okuma yapmıştır ki?

Bunun bir sebebi şu: Psikanalizin örgütlenmesine kadar buna karşılık gelecek bir hayat pratiği yoktu veya azdı. İkincisi de paradigma olarak psikanaliz, anayol ruh sağlığının dışına düşmüştü. Yani sanki buna ihtiyaç yokmuş gibi davranılıyordu. Ben psikiyatriden geldiğim için hatırlıyorum, psikiyatride psikanaliz okuyan asistanına kızan şefler vardı. "Bunlarla ne uğraşıyorsunuz? DSM her şeyi halletti" diyen. DSM her şeyi halletti evet. Özellikle de yeni kuşakların bilgiyle bağını. Velhasıl şöyle söyleyeyim, bir alanın literatürünün tam anlamıyla Türkçede tamamlanması için sadece özverili

isimlerin çıkması değil aynı zamanda buna karşılık gelen bir talebin de çıkması gerekir. Sizlerle, yeni kuşaklarla bu mümkün olabilir belki.

B. Demir: Bir diğer soru: Günümüz siyasi iklim ve terapi odası arasında nasıl bir ilişki var, yani nasıl birbirini etkiliyor? Pek çok haberle karşılaşyoruz. Terapi odasında yansımaları nelerdir?

C. DİNDAR: Ruh sağlığının Türkiye'de siyasi olanla ilişkisinin ne denli organik olduğunu 12 Eylül çalışmamda fark etmiştim. Bizim asistanlığımız döneminde 20 mg haloperidol falan verdiğimizde tedirgin oluyorduk. 25-30 oluyordu en fazla. 12 Eylül dönemlerinde 70-80 mg... Anlatabiliyor muyum? Yani dışarda copla bastırma, içerde ilaçla bastırmaya dönüşmüştü. Birincisi hani psikiyatri veya klinik diyelim hiçbir zaman toplumun genel havasından ayrı değildir ve ideolojik olarak olsun, uygulama biçimi olarak olsun toplumun bir aynasıdır. Şimdilerde durum ne, bir kurumda çalışmadığım için bilemiyorum.

Toplumun genel çoğunluğunda uzun soluklu, emekle örülen terapi türlerine, örneğin psikanalitik terapilere ilgi pek yokmuş gibi... Zamanın ruhuna uygun biçimde otoriteyi kendi uygulamasında barındıran bilişsel davranışçı terapi benzeri uygulamalara daha fazla rağbet var gibi. Ya da sözle eylemin bağının koptuğu EMDR gibi uygulamalar için de söyleyebiliriz bunu. Terapi seçimleriyle ilgili de emekle, uzun erimli olandan mucize vaat edene doğru bir eğilim bizzat alanda destekleniyor gibi...

B. SAÇ: Yani piyangovari bir seans gibi.

C. DİNDAR: Tabii, tabii. O çocuksu düşünceler her zaman var. Odada otorite arttıkça o çocuksu mucize beklentileri, tüm güçlülük fantezileri, terapiste bunun atfedildiği örnekler oluşuyor ve hatta belli bir narsistik doyuma da zemin hazırlıyor "Terapistim ve yöntemi harika, ben harikayım" deneyimlerine dönüşebiliyor...